

UDRUGA UZGAJIVAČA CRNE SLAVONSKE SVINJE „FAJFERICA“

Đakovo, Vladimira Nazora 1, T: 031815019, F: 031815024, M: 0996870920, OIB:26009987828, PBZ HR502340009-1110502568

www.fajferica.hr

FAJFERICA

UZGOJNI PROGRAM CRNE SLAVONSKE PASMINE SVINJA

Drenovci, 2019.

Autori:

prof. dr. sc. Karolyi Danijel,
Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

doc. dr. sc. Lukić Boris,
Fakultet Agrobiotehničkih znanosti Osijek

Mahnet Željko, dipl.ing.

doc.dr.sc. Menčik Sven,
Veterinarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

doc. dr. sc. Raguž Nikola,
Fakultet Agrobiotehničkih znanosti Osijek

Izdavač:

UDRUGA UZGAJIVAČA CRNE SLAVONSKE SVINJE „FAJFERICA“

SADRŽAJ

1. Uvodno o uzgojnom programu	1
2. Povijest i opis pasmine.....	2
2.1. Povijest pasmine	2
2.2. Opis pasmine.....	3
2.3. Analiza postojećeg stanja uzgoja crne slavonske svinje	5
2.4. Geografsko područje.....	6
3. Uzgojni ciljevi.....	6
4. Uzgojne metode	6
4.1. Uzgoj u čistoj pasmini	6
4.2. Križanje s drugim pasminama.....	7
4.3. Načini sparivanja	7
5. Provedba uzgojnog programa	8
5.1. Označavanje i identifikacija svinja	8
5.2. Testiranje mladih nerastića i nazimica.....	9
6. Vrednovanje uzgojnih ciljeva	10
7. Završne odredbe.....	11

1. Uvodno o uzgojnom programu

Uzgojni program autohtone hrvatske pasmine crne slavonske svinje, temeljni je dokument uzgoja kojemu je glavni cilj genetsko očuvanje te unaprjeđenje organiziranog uzgoja ove pasmine na području Republike Hrvatske. Ovim uzgojnim programom definiraju se teorijski i praktični pristupi očuvanja genetske raznolikosti i uzgoja crne slavonske svinje primjenom znanstveno-stručnih spoznaja u provedbi uzgojno-seleksijskog rada. Uzgojnim programom definiraju se eksterijerna, reproduktivna i proizvodna obilježja pasmine, geografsko područje uzgoja, uzgojni ciljevi i metode za selekciju uzgojno valjanih životinja te provedba i vrednovanje uzgojnog programa, uključujući postupke identifikacije i označavanja životinja, testiranja nerastića/nazimica kao i vođenje matičnog knjigovodstva.

Zakonsko utemeljenje uzgojnog programa

Uzgojni program izvorne pasmine crne slavonske svinje temelji se na sljedećim zakonskim aktima:

1. Uredba (EU) 2016/1012 Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2016. o zootehničkim uvjetima za uzgoj uzgojno valjanih životinja čistih pasmina, uzgojno valjanih hibridnih svinja i njihovih zametnih proizvoda i trgovina njima kao i njihovih ulazak u Uniju te o izmjeni Uredbe (EU) br. 652/2014, direktiva Vijeća 89/608/EEZ i 90/425/EEZ i stavljanju izvan snage određenih akata u području uzgoja životinja („Uredba o uzgoju životinja“)
2. Uredba (EU) 2017/717 o utvrđivanju pravila za primjenu Uredbe (EU) 2016/1012 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu modela obrazaca zootehničkih certifikata za uzgojno valjane životinje i njihove zametne proizvode
3. Zakon o uzgoju domaćih životinja NN 115/18

2. Povijest i opis pasmine

2.1. Povijest pasmine

Crna slavonska svinja ili fajferica je pasmina nastala u drugoj polovici 19. stoljeća na pustari Orlovnjak u blizini Osijeka, na imanju baruna Karla Pfeiffera. Prema ovom je veleposjedniku pasmina u narodu dobila naziv „fajferica“. Barun Pfeiffer bio je ugledan poljoprivredni vlastelin, ne samo u Hrvatskoj nego i širom Austro-ugarske monarhije. Na svojem je vlastelinstvu uzgajao i selektirao brojne vrste domaćih životinja. Pfeiffer je pokušao stvoriti pasminu koja će biti bolja od tadašnjih svinja, prije svega u pogledu proizvodnih svojstava.

Početak rada na stvaranju pasmine započeo je s nabavkom 10 nazimica pasmine lasasta mangulica koje je križao s uvezenim nerastima pasmine berkšir. Od 1870. godine najbolje žensko potomstvo svakih je 10 godina pario s nerastima američke pasmine polandkina, kako bi postigao željena svojstva i dodatno unaprijedio pasminu. Dobivene svinje bile su značajno bolje od svinja koje su se tada uzgajale, bile su ranozrelije, plodnije i mesnatije. Uz dobre proizvodne osobine, ova se pasmina isticala i vrlo dobrom otpornošću, prvenstveno jer je bila namijenjena za tadašnji način držanja svinja u krajevima Slavonije i Baranje koji se temeljio na ispaši na pašnjacima i u šumama, uz dohranjivanje kukuruzom tijekom zimskih mjeseci. Pasmina je namijenjena ekstenzivnom uzgoju na otvorenim površinama radi čega crna boja predstavlja važnu pasminsku osobinu, tj. zaštitnu funkciju protiv štetnih sunčevih zraka. Ubraja se u tzv. prijelazne ili kombinirane pasmine svinja odnosno za proizvodnju mesa i masti.

Krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća, crna slavonska svinja bila je najzastupljenija pasmina u Hrvatskoj te s ekonomskog stanovišta najznačajnija na području današnje Hrvatske. Mjere unaprjeđenja ove pasmine provedene su sve do 1910. godine, nakon čega je rad na sustavnim selekcijskim postupcima završio. Poznato je da su dvadesetih godina prošlog stoljeća provedena križanja s velikom engleskom crnom svinjom kornvol (engl. Large Black; Cornwall). Zbog svojih dobrih svojstava bila je nagrađivana na brojnim stočarskim izložbama. Za pasminu je priznata 1873. godina na Svjetskoj izložbi EXPO u Beču, gdje je osvojila zlatnu medalju za kvalitetu.

2.2.Opis pasmine

Eksterijerne ili vanjske osobine

- Glava crne slavonske svinje je duga s uleknutom profilnom linijom i poluoborenim ušima
- Trup je kraći od suvremenih pasmina s dubokim i širokim prsima te blago oborenim sapima
- Noge su tanke i kratke
- Butovi su srednje mišićavi
- Koža je tamno sive boje obrasla crnom gustom dlakom

Tablica 1. Eksterijerne ili vanjske osobine rasplodnih kategorija

OSOBITA	Ženske kategorije		Muške kategorije	
	Nazimice	Krmače	Nerastići	Nerasti
Starost	10 mjeseci	15-18 mjeseci	10 mjeseci	15-18 mjeseci
Tjelesna masa	±90 kg	±115 kg	±90kg	±115 kg
Visina grebena	61 cm (±3,9 cm)	64 cm (±3,9 cm)	61cm (±4,0cm)	65 cm (±4,0 cm)
Visina križa	68 cm (±3,4 cm)	71 cm (±3,4 cm)	69cm (±2,5 cm)	72 cm (±2,5 cm)
Opseg prsa	104 cm (±4,7 cm)	114 cm (±4,7 cm)	105cm (±3,8 cm)	114 cm (±3,8 cm)
Duljina tijela	117 cm (±6,7 cm)	126 cm (±6,7 cm)	120cm (±5,9 cm)	128 cm (±5,9 cm)
Duljina trupa	74 cm (±6,3 cm)	80 cm (±6,3 cm)	75cm (±5,2 cm)	82 cm (±5,2 cm)
Širina zdjelice	25 cm (±2,1 cm)	27 cm (±2,1 cm)	24cm (±1,4 cm)	26 cm (±1,4 cm)
Duljina zdjelice	27 cm (±3,7 cm)	29cm (±3,7 cm)	26cm (±3,0 cm)	28 cm (±3,0 cm)
Duljina glave	25 cm (±3,4 cm)	26 cm (±3,4 cm)	26cm (±2,4 cm)	28 cm (±2,4 cm)
Duljina ušiju	22 cm (±2,5 cm)	23 cm (±2,5 cm)	22 cm (±2,6 cm)	23 cm (±2,6 cm)
Dlaka – čekinje	Duga, ravna i gusta	Duga, ravna i gusta	Duga, ravna i gusta	Duga, ravna i gusta
Koža	Siva	Siva	Siva	Siva
Rep	28 cm (±4,2 cm)	29 cm (±4,2 cm)	28 cm (±3,1 cm)	29 cm (±3,1 cm)

U zagradama su prikazane standardne pogreške procijenjenih vrijednosti

* Nepoželjna osobina u uzgoju su stršeće uši

* Nedopuštene osobine u uzgoju su bilo kakve bijele oznake na tijelu

Krmača crne slavonske svinje

Svojstva plodnosti

- Krmače prase 7 – 8 prasadi u leglu, dok u kontroliranim i poboljšanim uvjetima držanja nerijetko prase 10 i više prasadi.
- Broj othranjenih prasadi je 6-7 prasadi.
- Prosječna porodna težina prasadi kreće se između 1,1 i 1,2 kg.
- Krmače imaju dobru mliječnost i izvrsna materinska svojstva.
- Nazimice se pripuštaju s minimalno 10 mjeseci starosti i/ili 90 kg.
- Odbijanje prasadi provodi se od šestog do osmog tjedna kad je prasad teška 10-15 kg.
- Dugovječnost pasmine je izražena jer krmače često dostižu proizvodni vijek od 8 i više godina.

Proizvodna svojstva

- U ekstenzivnom sustavu uzgoja, pasmina s godinu dana postiže tjelesnu masu od 70-80 kg, dok se završne mase tovljenika od ≥ 180 kg postižu u dobi od 18 i više mjeseci.
- U intenzivnom tovu, tovljenici dostižu tjelesnu masu od 100 kg u dobi od 7 do 8 mjeseci, dok se završne tjelesne mase od 180-200 kg mogu postići za 14-16 mjeseci
- Prosječan dnevni prirast iznosi od 300 do 500 g u ekstenzivnim uvjetima, odnosno od 500 do 700 g u intenzivnim uvjetima držanja.
- Ovisno o hranidbi i načinu držanja, utrošak hrane po kilogramu prirasta iznosi 4,5 do 6,0 kg.
- Ovisno o hranidbi i načinu držanja, udio mišićnog tkiva u polovici iznosi od 30-47%; u pravilu je viši kod tovljenika nižih završnih masa i pri uzgoju na otvorenom.
- Meso je općenito dobre kakvoće, tamnije i više crveno u odnosu na meso modernih pasmina. Osobito pasminsko svojstvo je visok sadržaj masti u mišiću, u prosjeku od 6 do 8 %.

2.3. Analiza postojećeg stanja uzgoja crne slavonske svinje

U udruzi je u 2019. godini registrirano 129 članova uzgajivača crne slavonske svinje, dok je u cijeloj Hrvatskoj registrirano 261 uzgajivača. Na području Republike Hrvatske, registrirano je 2262 krmača i 201 nerast (stanje na dan 31.12.2018.).

Prema službenim podacima Ministarstva poljoprivrede, populaciju u zadnjih 20 godina prati konstantan rastući trend koji je prije svega rezultat povećanog interesa za ekonomskim iskorištavanjem pasmine te sustavnog djelovanja Udruge Fajferica posljednjih godina.

Udruga je ovlaštena od strane Ministarstva poljoprivrede provoditi Uzgojni program za crnu slavonsku svinju kojeg su svi uzgajivači u Republici Hrvatskoj obvezni pridržavati se.

2.4. Geografsko područje

Udruga će Uzgojni program provoditi na čitavom području RH.

3. Uzgojni ciljevi

1. Očuvati genetske i fenotipske osobine pasmine odnosno očuvati ju u izvornom obliku sukladno tradicijskom načinu držanja (poluotvoreni i otvoreni sustavi) te očuvati specifične proizvodne i funkcionalne osobine (otpornost, dugovječnost, prilagodba na vanjske uvjete)
2. Povećati populaciju uz očuvanje genetske raznolikosti i izbjegavanje visokog stupnja uzgoja u srodstvu
3. Unaprijediti uzgoj, reprodukciju i tehnološke postupke (uvjeti držanja i hranidba) u cilju postizanja što kvalitetnijih i ujednačenijih (plodnost, tovnost, klaonička svojstva i svojstva kvalitete mesa) jedinki crnih slavonskih svinja u okviru pasminskih osobina i genetskog potencijala

4. Uzgojne metode

4.1. Uzgoj u čistoj pasmini

Uzgoj crne slavonske svinje se temelji na uzgoju u čistoj pasmini s visokim prioritetom održavanja genetske raznolikosti i očuvanja fenotipskog standarda propisanog uzgojnim programom. Uzgojni program provodi Udruga Fajferica u suradnji sa stručnim i znanstvenim institucijama. Pri planiranju odnosno sparivanju muških i ženskih rasplodnih životinja u obzir se uzimaju podaci o matičnom knjigovodstvu i stupanj srodstva. Kontrola uzgoja u srodstvu vrši se procjenom stupnja srodstva i stupnja uzgoja u srodstvu radi izbjegavanja negativnih učinaka homozigotnih genotipova odnosno štetnih recesivnih učinaka na proizvodne i funkcionalne osobine. Ova se kontrola provodi na način da uzgajivač koji želi spariti krmaču sa drugim nerastom ili sjemenom iz centra za umjetno osjemenjivanje dužan je provjeriti navedene parametre od udruge te ukoliko su vrijednosti iznad dopuštenih sparivanje neće biti dozvoljeno. Dopušteni stupanj srodstva između potencijalnih roditelja je < 0.1 (10%). Ukoliko uzgajivač ne izvrši ovu kontrolu, potomci ovakvih sparivanja neće imati pravo stjecanja statusa uzgojno valjanih životinja.

4.2. Križanje s drugim pasminama

Križanje crne slavonske svinje s drugim pasminama nije dozvoljeno osim u slučaju kada se potomci takvog križanja (tovljenici F1 generacije) koriste isključivo u komercijalne svrhe za proizvodnju mesa ili proizvoda te se moraju deklarirati na tržištu kao križanci. Navedene je križance zabranjeno koristiti u daljnjoj reprodukciji. Preporuka u ovakvom sparivanju je koristiti rasplodne nerastove pasmine durok sa svrhom unaprjeđenja toвно-klaoničkih osobina i poželjnih osobina kvalitete mesa.

4.3. Načini sparivanja

Individualno sparivanje:

Ovo je najučinkovitiji i najpoželjniji način sparivanja. Na ovaj se način može planirati vrijeme oplodnje i prasnja tj. provodi se planska selekcija.

Kod ovog načina sparivanja razlikujemo dvije tehnike; prirodni pripust i umjetno osjemenjivanje. Kod prirodnog pripusta se svakoj krmači dodjeljuje odabrani rasplodnjak na temelju podataka iz matičnog knjigovodstva i selekcijskih kriterija. Krmače i nerasti se drže odvojeno i sparuju planski pojedinačno.

Kod umjetnog osjemenjivanja koriste se testirani rasplodnjaci kojima je poznat genetski potencijal i zdravstveno stanje. Zootehničke, zdravstveno zaštitne i ekonomske prednosti ove metode su brojne stoga je ova metoda najprihvatljivija.

Haremsko parenje:

U ovom sustavu sparivanja krmače dodijeljene nerastu borave zajedno u skupini, najčešće jedan nerast s više krmača radi čega nije poznato vrijeme oplodnje niti prasnja. Osim toga, ukoliko se ne obavi pravovremeno obilježavanje prasadi, često se ne zna porijeklo prasadi. Ovo je najnepoželjniji pristup kojeg u uzgajivači trebaju izbjegavati u uzgojima namijenjenim za proizvodnju rasplodnih grla.

5. Provedba uzgojnog programa

Udruga je poslove vođenja proizvodnih podataka, označavanja životinja, upisa životinja u matične knjige te provedbu ocjena uzgojno valjanih grla povjerila Hrvatskoj agenciji za poljoprivredu i hranu (HAPIH). Udruga je sukladno Čl. 8. stavak 4. točka a. Uredbe (EU) br. 2016/2012, odgovorna nadležnom tijelu za osiguranje ispunjavanja zahtjeva predviđenih u Prilogu I dijelovima 2. i 3.

Podaci o rodoslovlju vode se u elektroničkom obliku koristeći SQL bazu.

U rodoslovlju grla upisani su roditelji te roditelji roditelja te kao takva zadovoljavaju standarde upisa sukladno čl. 18. Uredbe (EU) 2016/1012. Grla s navedenim punim podrijetlom upisuju se u glavni dio matične knjige. U dodatni dio matične knjige mogu se upisati grla sukladno čl. 20. Uredbe (EU) 2016/1012.

5.1. Označavanje i identifikacija svinja

Obilježavanje životinja je svaki uzgajivač dužan izvoditi sukladno Uputama za provedbu uzgojno selekcijskog rada u svinjogojstvu te Pravilnika o obveznom označavanju i registraciji svinja (NN51/2007). Svaka uzgojno valjana životinja mora biti jasno označena ušnom markicom apliciranom u lijevo uho. Označavanje uzgojno valjanih grla provodi isključivo educirani djelatnik HAPIH-a. Uzgojno valjana prasada označava se ušnom markicom na kojoj je upisan prigojni broj do starosti od dva mjeseca, a najkasnije do odbića. Krmače se označavaju ušnom markicom na kojoj je upisan matični broj nakon prvog prasenja, a nerasti nakon početka korištenja u reprodukciji. Gubitak ušne markice uzgajivač je dužan hitno prijaviti u regionalni ured HAPIH-a kako bi se ista mogla zamijeniti. Životinje koje se ne mogu identificirati ne mogu se smatrati uzgojno valjanim. Odlukom Udruge prigojnim brojevima može se označavati i merkantilna prasada.

Educirani djelatnik HAPIH-a, ovlašten je za pregled i ocjenu muškog i ženskog rasplodnog materijala crne slavonske svinje. Uzgojno valjane životinje trebaju imati poznato podrijetlo i osnovne podatke upisane u Središnjoj bazi podataka. Uzgojno valjane krmače moraju imati registrirana sva legla. Ukoliko ženska i muška grla ne zadovoljavaju jedan od navedenih uvjeta ne ostvaruju pravu za novčanu potporu.

5.2. Testiranje mladih nerastića i nazimica

Kao mjera kontrole uzgoja, a sukladno u uzgoju svinja pasmine crna slavonska svinja provodi se obvezna ocjena nerastića i nazimica prije uvođenja u rasplod (prije umatičenja). Svaki uzgajivač koji planira ostavljati nerastiće/nazimice za daljnji uzgoj/rasplod prijavljuje ih u regionalni ured HAPIH-a. Prijava za ocjenu nerastića/nazimica vrši se na obrascu Prijava grla za ocjenu (PGO) prilikom označavanja prasadi, a najkasnije do starosti od 3 mjeseca. Nerastići/nazimice prijavljeni za testiranje, ne smiju se stavljati u promet prije izvršenog testa. Roditelji prijavljenih nerastića/nazimica moraju imati poznato podrijetlo i poznate proizvodne rezultate (proizvodnja prasadi).

HAPIH vrši provjeru podataka za svako prijavljeno grlo (podrijetlo roditelja, stupanj uzgoja u srodstvu). HAPIH na početku mjeseca, temeljem starosti prijavljenih nerastića/nazimica izrađuje mjesečni plan ocjene nerastića/nazimica i o tome obavještava uzgajivača kod kojeg je potrebno napraviti ocjenu.

Nerastići/nazimice se ocjenjuju u starosti od 10 mjeseci. Ocjenu nerastića/nazimica obavlja educirani djelatnik HAPIH-a. Rezultati ocjene upisuje se u obrazac Lista ocjene mladih grla (LOI) te se unose u Središnju bazu podataka i sastavni su dio matičnih knjiga. Ocjena nerastića/nazimica se vrši temeljem fenotipskih osobina životinje (oblik, okvir i izraženost pasminskih osobina). Nerastić/nazimica mora potjecati od majke čija je prosječna veličina legla 6,5 ili više oprasene prasadi. Ako potječe iz prvog legla, minimalna dozvoljena veličina legla je 6. Fenotipske osobine boduju se ocjenom od 1 do 5. Nakon provedenog ocjenjivanja izračunava se srednja vrijednost triju ocjena. Nerasti odnosno nazimice koji će se moći koristiti u rasplodu moraju imati minimalnu srednju vrijednost ocjena 3,5 uz uvjet da ni jedna pojedinačna ocjena ne bude manja od 3. Nerastići/nazimice koji ne zadovoljavaju fenotipske osobine pasmine ili kod kojih su izražene nasljedne mane i nerastići/nazimice koji nisu propisno označeni ili se ne mogu sa sigurnošću identificirati, izlučuju se iz uzgoja. Podaci o ocjeni nerastića/nazimica navode se u rodovniku. Rezultat ocjene upisuje se u obrazac Lista ocjene nerastića/nazimica te se unose u Središnju bazu podataka i sastavni su dio matičnih knjiga.

U trenutku ocjene nerastića provodi se uzorkovanje biološkog materijala za analizu maligne hipertermije. Za daljnji uzgoj prihvatljivi su samo dominantni homozigoti NN, a heterozigoti Nn i recesivni homozigotinn se izlučuju iz uzgoja. O rezultatima analiza vodi se evidencija, odnosno

rezultati analiza upisuju se u matične knjige. Prema utvrđenom udjelu nepoželjnih genotipova Udruga može donijeti odluku o ukidanju provedbe analiza na malignu hipertermiju ili proširiti obvezu i za nazimice.

Nerastići/nazimice koje nije pregledao i ocijenio djelatnik HAPIH-aza ocjenu rasplodnih grla, ne mogu se upisati u Središnju bazu podataka. Za njih neće biti moguće izdavanje rodovnika, niti će biti uzgojno prihvatljivi.

6. Vrednovanje uzgojnih ciljeva

S obzirom na 1. cilj uzgojnog programa, Udruga Fajferica je kao uzgojna organizacija, dužna analizirati fenotipske osobine, genetske parametre i uzgojne vrijednosti (rezultati testiranja nerastića i nazimica, reproduktivni pokazatelji) pasmine svake godine te objaviti rezultate analize u godišnjem izvješću.

S obzirom na 2. cilj uzgojnog programa, Udruga Fajferica je kao uzgojna organizacija dužna analizirati populacijske parametre svake godine s naglaskom na stupanj uzgoja u srodstvu te objaviti rezultate analize u godišnjem izvješću.

Analize navedene u prethodna dva stavka obavlja Fakultet agrobiotehničkih znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera Osijek kao „Treća strana“ koju je odabrala Udruga te je za provedbu navedenih aktivnosti ovlaštena od Ministarstva poljoprivrede.

S obzirom na 3. cilj uzgojnog programa, Udruga Fajferica je kao uzgojna organizacija dužna analizirati (evidenciju uzgajivača) provode li registrirani uzgajivači uzgoj crne slavonske svinje u skladu s Uzgojnim programom te objaviti rezultate analize u godišnjem izvješću.

7. Završne odredbe

Ovaj Uzgojni program stupa na snagu s danom njegovog usvajanja na Godišnjoj izvještajnoj skupštini Udruge uzgajivača crne slavonske svinje „Fajferica“ održanoj 10. svibnja 2019.godine u Drenovcima.

Primjerak Uzgojnog programa u tekstu kojeg je usvojila Skupština Udruge uzgajivača crne slavonske svinje „Fajferica“, a isti je potpisan – ovjeren od strane Predsjednika Udruge te potvrđen od strane Ministarstva poljoprivrede, smatra se izvornikom Uzgojnog programa.

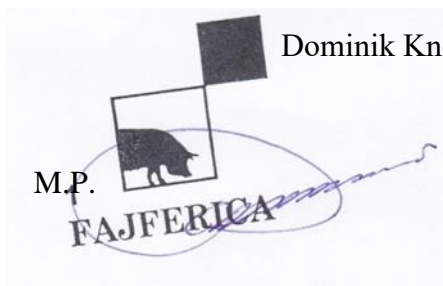
Svojim vlastoručnim potpisom Predsjednik Udruge potvrđuje da je Uzgojni program donesen na temelju propisanog postupka i da je izglasan u tekstu kojem je objavljen.

Izvornik Uzgojnog programa čuva se u sjedištu Udruge.

SKUPŠTINA UDRUGE UZGAJIVAČA CRNE SLAVONSKE SVINJE „FAJFERICA“

U Drenovcima, 10. svibnja 2019. godine

Udruga Fajferica

Dominik Knežević, predsjednik